

سنجش میزان اثرگذاری مؤلفه‌های سازگاری بر تحکیم خانواده

اعظم خطیبی^۱

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۲۹

پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۰۹/۰۸

چکیده

سازگاری زن و شوهر در خانواده‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. تحقیقات بسیاری نشان داده که کاهش میزان آن تهدیدی برای بقاء خانواده‌هاست. هدف اساسی این تحقیق سنجش میزان اثرگذاری هر یک از مؤلفه‌های سازگاری یعنی توافق و هم‌رایی، پیوستگی، ابراز عواطف و رضایتمندی از زندگی زناشویی بر تحکیم خانواده‌هاست. این پژوهش با روش پیمایشی و رویکرد جامعه‌شناختی، ۱۴۸ نفر از کارکنان متأهل (۶۴ هیأت علمی و ۸۴ کارمند) دانشگاه‌های پیام نور استان همدان را با شیوه نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب کرد و با استفاده از پرسشنامه بومی‌شده سازگاری ویک و بنازون و همکارانش و فیلیسینگر و اسپانیر مورد مطالعه قرار داد. یافته‌ها نشان داد، میزان اثرگذاری هر یک از مؤلفه‌های سازگاری بر تحکیم خانواده یکسان نیست. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که پیوستگی به خانواده با $(\beta = 0/515)$ و سپس ابراز عواطف و احساسات با $(\beta = 0/330)$ به ترتیب بیشترین تأثیر را بر تحکیم خانواده دارد. این نتیجه متمایز از نتایج تحقیقات فیلیسینگر و اسپانیر است که توافق و ابراز دلبستگی در روابط جنسی را مهمترین مؤلفه تبیین‌کننده تحکیم خانواده‌ها بر می‌شمارد. این نتیجه تحت تأثیر فرهنگ جامعه است.

کلیدواژه‌ها: توافق و هم‌رایی، ابراز عواطف و احساسات، رضایتمندی از زندگی زناشویی، پیوستگی به خانواده، تحکیم خانواده.

مقدمه

خانواده منبع رشد و شکوفایی استعدادهای اعضای خود است و امکانات و ابزار عینی لازم را به منظور تجلی‌سازی استعدادها فراهم می‌آورد (گود، ۱۳۵۲: ۲۴۹ به نقل از محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۷۰). برخی از عواملی که به فروپاشی، گسیختگی، اغتشاش و بی‌سازمانی در ساختار خانوادگی منجر می‌شود و حالت آنومی بر خانواده تحمیل می‌کند از نظر گود شامل این موارد است: عدم مشروعیت، فسخ و جدایی، طلاق و ترک، خانواده تو خالی یعنی اعضای آن به زندگی با یکدیگر ادامه می‌دهند ولی با یکدیگر روابط و کنش متقابل ندارند و از حمایت احساسی یکدیگر محرومند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۷۱ و ۷۰). بسیاری از پژوهشگران، کیفیت زندگی زناشویی را نتیجه تعاملات و روابط متقابل تعریف کرده‌اند. بنابراین در بررسی کیفیت زندگی زناشویی، مفهوم کیفیت ارتباط زوجین از اهمیت خاصی برخوردار است به گونه‌ای که در دهه‌های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران و متخصصان بالینی و خانواده به کیفیت ارتباط زناشویی، رضایت زوجین^۱ و تأثیر در سلامت خانواده جلب شده است. از نظر سندفورد^۲ (۲۰۰۷) کیفیت ارتباط زوجین، مفهومی چند بعدی است و شامل ابعاد گوناگون ارتباط زوجین مانند سازگاری، رضایت، شادکامی^۳، انسجام و تعهد است (پاتو، حقیقت و حسن آبادی ۱۳۹۳: ۹).

سازگاری زناشویی فرایندی در حال تغییر و مجموعه‌ای از چهار جنبه عملکرد زوجین در زندگی مشترک و شامل ۱ - رضایت از زندگی زناشویی ۲ - پیوستگی به زندگی مشترک ۳ - توافق و هم‌رایی در زندگی زناشویی ۴ - تجلی و ابراز عواطف و احساسات زوج در محیط خانواده است (ویک، ۲۰۰۶؛ بنزون و همکاران ۱۹۹۲: ۲۷۸). زوجهایی که با یکدیگر سازش دارند، نسبتاً از روابط زناشویی خود راضی هستند؛ عاداتهای شخصیت شریک زندگی خود را دوست دارند؛ از مصاحبت با خانواده و دوستان لذت می‌برند و مشکلات را با یکدیگر حل می‌کنند (کلاندر، ۱۹۹۹ به نقل از لطیف نژاد رودسری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰).

امروز در دنیای زندگی می‌کنیم که بیش از هر زمانی نیازمند انعطاف‌پذیری و به عبارتی سازگاری اجتماعی هستیم. مدرن شدن جامعه (گیدنز، ۱۹۹۰ و ۱۳۸۰) و تبدیل آن به جامعه خطرآفرین^۴ (بک^۵، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۴)، خانواده‌ها را با مجموعه‌ای از آسیبهای اجتماعی روبه‌رو

1 - Couple relationship quality
2 - Sandford
3 - Happiness
4 - Risk Society
5 - Bek

ساخته است. فرزندان با اوجگیری کشمکش‌های درون خانواده در نوجوانی به دور از والدین در ورطه آلامی چون اعتیاد و بزهکاری گرفتار می‌آیند (ساروخانی، ۱۳۷۶: ۱۵۹). هم‌چنین روند رو به رشد طلاق اعم از طلاق صوری و قانونی و طلاق عاطفی، ایجاب می‌کند که راه‌های تقویت سازگاری اجتماعی بویژه در درون خانواده‌ها شناسایی شود. در روانشناسی از پرکاربردترین مفاهیم در مطالعه خانواده، پژوهشهایی است که به سازگاری زوجین در روابط زناشویی پرداخته‌اند (میلر، ۱۳۸۰: ۵۵۱).

این پژوهش با رویکرد جامعه‌شناختی به سنجش میزان اثرگذاری هر یک از مؤلفه‌های سازگاری بر تحکیم بنیان خانواده در میان کارکنان دانشگاه‌های پیام نور استان همدان پرداخته است؛ یعنی میزان تأثیر توافق همسران در کارهای مهم زندگی و روابط زناشویی، پیوستگی آنها به خانواده، رضایتمندی از زندگی مشترک و در نهایت ابراز عواطف و احساسات آنها به یکدیگر و اعضای خانواده بر تحکیم خانواده‌ها چقدر است؛ کدام مؤلفه، بیشترین اثر را در تحکیم خانواده دارد؟ در این زمینه چه راهکارهای کاربردی می‌توان به مسئولان و خانواده‌ها ارائه کرد؟

مسئولان مرتبط با خانواده و خود خانواده‌ها می‌توانند با برنامه‌ریزی مبتنی بر شناخت و آگاهی، راهکارهای منطقی و سازنده‌ای در جهت تقویت تحکیم خانواده‌ها ارائه کنند و در کاهش آسیبهایی که فرد و جامعه را تهدید می‌کند، تلاش مؤثر به عمل آورند به این دلیل که زیر بنای جامعه سالم، داشتن خانواده‌های سالم است. از نشانه‌های مهم خانواده سالم، وجود سازگاری میان اعضاست. زن و مرد، اعضای اصلی خانواده‌ها هستند که هر یک با ایفای نقش خاص خود علاوه بر اجرای وظایف مشترک، زمینه سلامت و پویایی جامعه را فراهم می‌سازند. در این تصویر، تفاوت نقشها و فعالیتها نه تنها نشان کم‌اهمیتی اعضا نیست بلکه ضامن هماهنگی و پویایی مجموعه و مانع بروز اختلال در ایفای نقش خانواده است.

پدیده‌های اجتماعی در جامعه‌شناسی پیچیدگی خاص خود را دارد و نمی‌توان به یک بعد آنها بسنده کرد. به همین دلیل در این پژوهش علاوه بر مطالعه برخی از تحقیقات در حوزه تحکیم خانواده به برخی از تحقیقات در حوزه روانشناسی با موضوع سازگاری زوجین^۱ در روابط زناشویی نیز اشاره شده است تا با کمک شناختی که به دست می‌آید، بازسازی مؤلفه‌های سازگاری و سنجش آن در حوزه جامعه‌شناسی امکانپذیر شود.

بخش عظیمی از تحقیقات در بیش از یک قرن به بررسی پیش‌بینی‌کننده‌های عوامل اختلال در

روابط زناشویی اختصاص یافته است؛ از جمله تحقیقات اسپرچر، ۲۰۰۱؛ علی اکبری و کی قبادی، ۲۰۰۹؛ بایرز، ۲۰۰۵؛ ترودل، ۲۰۰۲؛ سانتیلا و واگر و ویتینگ و سایر همکاران، ۲۰۰۸ و ...

از نظر فاتحی زاده و احمدی (۱۳۸۴) با بهبود سطح ارتباطی زوجین از یک سو رضایتمندی زناشویی افزایش می یابد و از سوی دیگر، زوجینی که احساس رضایتمندی و آرامش از زندگی بیشتری دارند، احتمالاً از سبکهای ارتباطی سالمتری استفاده می کنند (نقل از پاتو و همکاران، ۱۳۹۳: ۹). میشل ارجایل^۱ (۲۰۰۸) در تحقیق «عوامل استحکام خانواده‌ها»، مسائل فرهنگی مانند آزادی جنسی، هم جنس‌بازی و مسئله مد و لباس را عاملی برای طلاق و در نتیجه اضمحلال و نابودی استحکام خانواده‌ها بر می شمارد. دوآن شولتس^۲ (۱۳۶۹: ۱۰۹) در تحقیق «عوامل مؤثر بر استحکام بنیان خانواده»، عدم استفاده از خشونت در روابط زناشویی، برقراری برابری حقوق زن و مرد، خوش خلقی و عدم ولنگاری زن و شوهر را از عوامل مهم و مؤثر در استحکام بنیان خانواده‌ها بر می شمارد. علوی نژاد (۱۳۸۶) در مقاله «عوامل استحکام خانواده در فرهنگ قرآنی» از محبت، عشق واقعی، داشتن فرزند، احساس نیاز عاطفی و جنسی به عنوان مهمترین عوامل استحکام خانواده یاد کرده است. از نظر کی نیا (۱۳۷۳)، خانواده‌هایی که فاقد حداقل امکانات مالی هستند در معرض تهدید جدی قرار دارند. هم چنین ترویج معنویت در خانواده به وسیله والدین می تواند خانواده‌ها را از بحرانهای زیادی نجات دهد (امینی، ۱۳۷۹). تحقیقات زیادی نشان داد که ایمان و باورهای دینی و مذهبی در متن خانواده، تأثیرات مثبتی دارد و از بسیاری از عوامل ایجادکننده ناسازگاری در خانواده می کاهد (ساروخانی، ۱۳۷۶؛ محدثی و یوسفی اصل، ۱۳۸۹؛ سولیوان^۳، ۲۰۰۱؛ اوراتینکال و ونستیوجن^۴، ۲۰۰۶؛ بهشتی، ۱۳۸۳؛ دانش، ۱۳۸۹). برخی از دانشمندان بر نقش محوری تقسیم کار جنسیتی در حفظ پیوستگی و انسجام خانواده هسته‌ای معاصر تأکید کرده‌اند (میشل^۵، ۱۳۷۶؛ پارسنز، ۱۹۶۵).

برخی از تحقیقات نشان می دهد که انسجام و پیوستگی اعضای خانواده مهمترین مؤلفه کارآمدی خانواده است و بیشترین آسیب به آن، استفاده افراطی از رسانه خواهد بود (مانند تلویزیون)؛ چون فرصت گفتگو و روابط بین اعضای خانواده را کاهش می دهد (محدثی و یوسفی

1 - Mishael Argyle
2 - Doan Shults
3 - Sullivan
4 - Orathinkal & Vansteewegen
5 - Mishael

اصل، ۱۳۸۹: ۲۷۲). سلامت و تعادل انسان در سایه سلامت و تعادل خانواده به دست می‌آید؛ زیرا هرکس می‌کوشد با وظایف و ایثار خود بر رونق و گرمی محیط خانوادگی بیفزاید (بهنودی، ۱۳۸۱: ۲۰ - ۱). تبادل عاطفی از ویژگیهای خانواده متعادل در اسلام است و در همنوایی و سازگاری زوجین مؤثر است. استفاده از شیوه‌های صحیح تبادل عاطفی از سرد شدن کانون خانوادگی جلوگیری می‌کند؛ مانند مراقبت از یکدیگر و رسیدگی به همدیگر، معاشرت و تمجید از کارهای یکدیگر، تقویت روحیه هم و حمایت از یکدیگر هنگام نیاز، معاشرت نیکو و غیره (بهشتی، ۱۳۸۳: ۱۹۸ - ۱۹۱؛ الحسن، ۱۳۶۵: ۲۳).

از اصول مهم و زیربنایی خانواده متعادل و پویا، امید نسبت به آینده است. پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «امید و آرزو برای امت من رحمت است» (مجلسی ۱۳۶۲، ج ۲: ۳۸۷). امید مانع بگومگو و ناسازگاری در خانواده می‌شود و عامل تحمل سختی‌ها و ناملایمات و امید به آینده‌ای روشن می‌شود.

خانواده‌ای منسجم و مستحکم است که توان حل مشکلات خود را داشته باشد و بتواند از طریق گفتگو مسائل و تعارضات اعضا را برطرف کند و زن و شوهر برای حفظ خانواده وقت بگذارند و احساس مسئولیت کنند. روابط بین اعضای خانواده شرط و زمینه اساسی ایفای کارکردهای خانواده است. بی‌تردید اگر این روابط کاهش یابد یا به صورتی خشنودکننده نباشد، کارکردهای خانواده تضعیف خواهد شد (ساروخانی، ۱۳۷۶: ۱۰۵). از سوی دیگر، دگرگونیهای اجتماعی و تحول در الگوهای زندگی جوامع شهری و ورود زنان به اجتماع موجب تغییراتی در نگرش افراد، کارکردها و توزیع قدرت در خانواده شده است (گیدنز، ۱۳۸۲). برای بیشتر بزرگسالان، شادمانی در زندگی، بیشتر به ازدواجی موفق و روابط زناشویی همراه با رضایت وابسته است تا دیگر جنبه‌های زندگی. سازگاری زناشویی می‌تواند به‌طور کامل بر کیفیت زندگی تأثیر بگذارد و تحقیقات، اهمیت تأثیر این موضوع را بر انواع نتایج بالینی مانند بهداشت روانی، بهداشت جسمانی و حتی طول عمر تأیید کرده است (عباسی، ۱۳۸۷: ۲۰۶؛ پاتو و همکاران، ۱۳۹۳: ۸ - ۱۰). در بررسی عوامل و زمینه‌های ناسازگاری در خانواده به برخی عوامل و اختلافات بعد از ازدواج می‌رسیم؛ مانند بداخلاقی، نداشتن پوشش مناسب اسلامی، بی‌اعتنایی نسبت به یکدیگر، بی‌اعتمادی، دعوا و خشونت، بی‌توجهی به نیازهای یکدیگر، بی‌حرمتی به والدین و خانواده همسر، خودخواهی و زیاده‌طلبی. این ناسازگاریها، پیامدهای منفی در ابعاد خانوادگی، اجتماعی، رفتاری و فرزندان به وجود می‌آورد (مظاهری، ۱۳۷۲؛ مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۸: ۳۶۴).

برای دریافت دقیقتر موضوع نیاز است که به مبانی نظری مرتبط با پژوهش نیز پرداخته شود. در این بخش از نظریه‌های برخی از روانشناسان اجتماعی و جامعه‌شناسان کلاسیک و معاصر در زمینه سازگاری استفاده شده است. سازگاری تلاش برای داشتن زندگی دور از تنش و پرخاش و مشکلات رفتاری است که موجب آرامش و سلامت خانواده می‌گردد. در فرهنگ فارسی عمید (۱۳۶۳، ج ۲: ۱۳۶۰) سازگاری به سازگار بودن، توافق، موافقت و هماهنگی معنا شده است. انجمن روانپزشکی آمریکا در سال ۱۹۹۴ "سازگاری اجتماعی" را هماهنگی ساختن رفتار به منظور برآورده ساختن نیازهای محیطی می‌داند که غالباً مستلزم مهار تکانه‌ها، هیجان‌ها و یا نگرشها است (بار - آن، ۲۰۰۶: ۳۵۵). سازگاری در دیدگاه کنت به وفاق اجتماعی (آرون، ۱۳۵۴: ۹۰ - ۱۳۵) و در دیدگاه دورکیم به همبستگی اجتماعی (ریترز، ۱۳۷۳: ۷۵) تعبیر شده است. توافق یا سازگاری فرایندی است که بر فروکش کردن تضادها دلالت می‌کند و زمانی پدید می‌آید که روابط بالادست و فرودست موقتاً تثبیت شده، و از طریق قوانین و آداب و رسوم تحت نظارت در آمده باشد (کوزر، ۱۳۶۹: ۴۷۸)؛ به عبارتی "توافق جمعی بر سر مجموعه‌ای از اصول و قواعد اجتماعی است که در میدان تعاملی اجتماعی به وجود می‌آید که خود مولد «انرژی عاطفی» است" و انرژی عاطفی همزمان نتیجه و موجد (علت و معلول) وفاق اجتماعی است (چلبی، ۱۳۷۲: ۱۷). با وفاق اجتماعی است که انرژی عاطفی برای حفظ همبستگی اجتماعی و احساس تعهد نسبت به اجتماع فراهم می‌شود (چلبی، ۱۳۸۳: ۵۲ و ۵۳).

از نظر دورکیم^۱ (۱۹۶۹) خانواده جزئی از جامعه، و شناخت آن مستلزم شناخت کل جامعه است؛ زیرا در فرایند تکامل یا تأثیر و تأثر^۲ با جامعه قرار می‌گیرد. به اعتقاد او انسجام اجتماعی تنها نیرویی است که هدفها، واکنشها و چگونگی رفتار فردی انسان را تعیین می‌کند. وی فرهنگ و نهادهای اجتماعی را بنیادین‌ترین منشأ انسجام اجتماعی معرفی می‌کند که از دو کارکرد مهم برخوردار است: نخست اینکه انسجام و پیوستگی اجتماعی، امکان حمایت روانی اعضای جامعه را در وضعیت‌های بحرانی فراهم می‌کند و از نگرانیها، فشارها و نیز از تأثیر بحران بر افراد می‌کاهد. دوم انسجام اجتماعی را، که نقش آن کنترل و نظارت بر افراد است در جوامع بسیار همبسته و منسجم (مثلاً خانواده یا همسرانی که انسجام فراوانی دارند) حفظ می‌کند به طوری که افراد به حال

1 - Emil dur kheim

۲ - بدین معنی که خانواده به‌عنوان پدیده‌ای برخاسته از کل جامعه خود نیز به‌نوبه خود بر آن اثر می‌نهد؛ بدین‌سان جامعه و خانواده در فرایند دائمی نوعی تأثیر و اثر با تعامل قرار می‌گیرند.

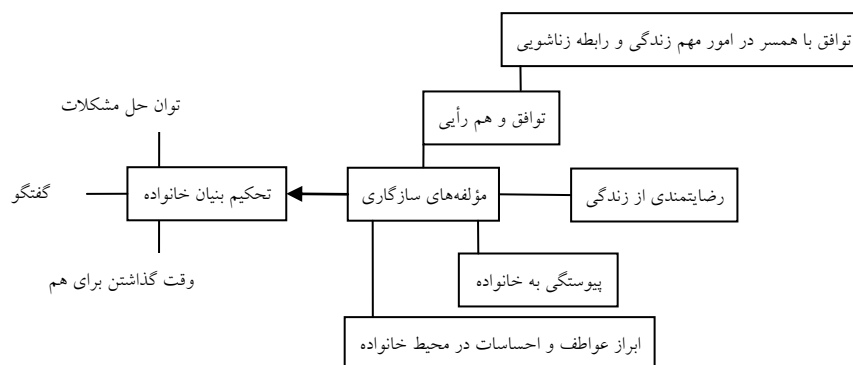
خود رها نمی‌شوند؛ به خدمت خانواده در می‌آیند؛ به جای منافع فردی به منافع جمعی می‌اندیشند و در نهایت، فردگرایی و ازهم‌گسیختگی کاهش می‌یابد. هم‌چنین او معتقد است که ثبات و استواری خانواده به تقسیم کار بر مبنای جنس بستگی دارد که همسران نقشها و وظایف خود (نقش ابزاری شوهر در خوشبختی زناشویی و نقش زن ارائه‌کننده عشق و محبت) را بخوبی ایفا کنند، رابطه زناشویی از ثبات، دوام و کیفیت و رضایتمندی برخوردار خواهد شد و تحکیم و انسجام آن افزایش می‌یابد. وقتی این تعامل به دلیل شکست زن یا شوهر در به عهده گرفتن تعهدها و وظایفشان قطع شود، نیروی مؤثر و عمده انسجام و هماهنگی زناشویی از بین خواهد رفت (برینکرووف و وایت، ۱۹۷۸: ۲۵۹ و ۲۶۰). در این حالت هنگامی که رابطه فرد با جامعه ضعیف یا قطع شود، فرد منزوی می‌شود و انتقال پیوسته افکار و احساسات صورت نمی‌گیرد؛ فرد تحت حمایت قرار نمی‌گیرد. انزوای اخلاقی و عدم دریافت حمایت نیز ناامیدی، بی‌هدفی، احساس بی‌معنایی، غم، اندوه، نداشتن احساس ارزشمندی و افسردگی را به دنبال می‌آورد (دورکیم، ۱۳۷۸ نقل از آزاده، عبادی و آزمون، ۱۳۹۱: ۶).

بنابراین انسجام و پیوستگی به عنوان یکی از ساختارهای پر نفوذ خانواده و احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای خانواده نسبت به هم دارند (السون، ۱۹۹۹ به نقل از زارع و سامانی، ۱۳۸۷: ۲۰). لینگرن^۱ (۲۰۰۳) انسجام و پیوستگی را احساس نزدیکی عاطفی با افراد دیگر تعریف می‌کند. از نظر او دو کیفیت مهم مربوط به انسجام در خانواده، شامل تعهد و وقت گذراندن با هم است. منظور از تعهد، میل به صرف وقت و انرژی در فعالیتهای خانواده و هم‌چنین جلوگیری از تأثیر منفی عواملی چون مسائل شغلی در آن است. بعد دیگر انسجام، وقت گذاشتن و با هم بودن بین اعضای خانواده است. خانواده‌هایی که در این زمینه قوی هستند به طور مرتب برنامه‌ها و زمانهایی برای فعالیتهای گروهی در نظر می‌گیرند (زارع و سامانی، ۱۳۸۷: ۲۰). هرگاه در موقعیتهای اجتماعی، کنشهای اظهاری < خود > به دیگران معطوف باشد به نوعی همکاری و انسجام می‌انجامد و هرگاه این انسجام نهادینه باشد، می‌توان آن را همبستگی نامید (پارسنز، ۱۹۶۵ به نقل از گل شیری اصفهانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۵۲). همبستگی پدیده‌ای است که براساس آن در سطح گروه یا جامعه، اعضا به یکدیگر وابسته و به طور متقابل نیازمند یکدیگر هستند. این امر مستلزم طرد آگاهی و نفی اخلاقی مبتنی بر تقابل و مسئولیت نیست، بلکه دعوت به احراز و کسب

این ارزشها و احساس الزام متقابل است (بیرو، ۱۳۷۰: ۴۰۰). طبق نظر پارسنز علاقه عاطفی بین اعضای خانواده با نظم و ثبات در خانواده رابطه مستقیم و مثبت دارد (همیلتون، ۱۹۸۳: ۱۰۳). بیشتر مطالعات به این نتیجه رسیده است که زوجهای خوشبخت به دلیل تصمیم‌گیری مشترک، گفت‌وگوی مفید و توافق متقابل و مشترک به عنوان نمونه مشخص می‌شوند و سلطه یک همسر یا اختلافات گسترده بر سر قدرت با طلاق و نارضایتی زناشویی ارتباط دارد (چلبی، ۱۳۸۵: ۲۳۰). هم‌چنین تحقیقات نشان می‌دهد که خانواده‌های دینی کمتر به فروپاشی متمایل هستند (فرگوسن و هارود، ۱۹۸۴: ۵۴۷ - ۵۴۰؛ باث و همکارانش^۲، ۱۹۸۳: ۳۹۰) و «پایبندی دینی» بر عاطفه خانواده، مستقل از فعالیتهای خانواده تأثیر مستقیم دارد (ویلکینسون و تنر، ۱۹۸۴: ۶۶۴).

فیلیسینگر و اسپانیر (۱۹۸۳) روانشناسان اجتماعی، چهار عامل وابسته به هم را در سازگاری زوجین مؤثر می‌دانند. این عوامل شامل توافق زوجین در مورد امور جنسی، پیوستگی زوجین یعنی میزان فعالیتهای مشترک در روابط جنسی، رضایت زوجین از وضع فعلی روابط زناشویی و تعهدشان به تداوم آن، و ابراز علاقه به روابط جنسی است (میلر، ۱۳۸۰: ۵۵۱). از نظر آنها وجود این عوامل در خانواده در نهایت به تحکیم خانواده‌ها منجر خواهد شد.

این پژوهش با الهام از مقیاس چهار عامل فیلیسینگر و اسپانیر (میلر، ۱۳۸۰: ۵۵۲)، خارج کردن آنها از روابط جنسی صرف و الگوی سازگاری ویک (۲۰۰۶) و بنازون و همکارانش (۱۹۹۲)، لینگرن (۲۰۰۳) و السون (۱۹۹۹) و هم‌چنین استفاده از معرفهای سازگاری و تحکیم خانواده بیان شده در پیشینه و مبانی نظری، الگوی پژوهش خود را به شکل نگاره ۱ ترسیم کرده است.

نگاره ۱: الگوی پژوهش

1 - Fergusson & Horwood, & Shanon
2 - Booth .& Johnson & Edvards

روش

نوع پژوهش مقطعی، و روش آن پیمایشی از نوع همبستگی، و از مقیاس بازسازی شده سازگاری زوجین^۱ ویک (۲۰۰۶)، بنزون و همکارانش (۱۹۹۲)، السون (۱۹۹۹)، لینگرن (۲۰۰۳) و فیلیسینگر و اسپانیر استفاده شده است. این مقیاس پرسشنامه ۳۷ گویه‌ای است که به سبک طیف لیکرت دارای گزینه ۵ درجه است. ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس در حوزه جنسی ۰/۹۶ گزارش شده است. متغیر مورد سنجش در این مقیاس، تحلیل عامل ۴ بُعدی وابسته به هم است که شامل توافق زوجین، پیوستگی زوجین، رضایت زوجین و ابراز علاقه زوجین به روابط جنسی است. پژوهش به حوزه روابط جنسی صرف بسنده نکرده است. به همین دلیل با استفاده از پیشینه و مبانی نظری، مفاهیم در حوزه تعاملات اجتماعی درون خانواده تعریف شد. این موضوع علاوه بر نوآوری تحقیق، کاربرد شاخص سازگاری زوجین را در تحقیقات اجتماعی امکانپذیر ساخته است. متغیرها، عاملها و تعریف عملیاتی (معرفها) و میزان پایایی آنها در جدول ۱ خلاصه شده است و اعتبار آنها از طریق اعتبار صوری، و میزان پایایی آنها از طریق نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ سنجیده شد.

جدول ۱: متغیرها، مؤلفه‌ها (عوامل)، معرفها و میزان پایایی آنها

متغیر	مؤلفه‌ها (عوامل)	معرفها = تعریف عملیاتی متغیرها	آلفای کرونباخ
مستقل (پیش بین)	توافق و هم‌رأیی همسران	توافق در کارهای مهم زندگی و زناشویی مانند تقسیم کار، گذران اوقات فراغت، ارزشها و فلسفه زندگی، مشارکت در تصمیم‌گیریهای مهم زندگی (ازدواج فرزندان و یا خرید)، ادای فرائض و واجبات، روابط زناشویی و خصوصی، نوع تعامل با خانواده‌های طرفین و دوستان (۹ معرف)	۸۲/۳
	رضایتمندی از زندگی مشترک	احترام به هم، اعتماد به هم، همیار هم بودن، عشق ورزیدن به هم، ابراز علاقه به هم، احساس غرور از ادامه زندگی با هم، همکاری با هم در کارهای مشترک زندگی، پشیمان نبودن از ازدواج با همسر فعلی (۸ معرف)	۸۱/۳
	ابراز عواطف و احساسات	ابراز دوست داشتن همسر، عدم خیانت به همسر، ابراز عشق به همسر، ابراز احترام به همسر و دوستان و والدین همسر، ابراز علاقه به رابطه جنسی با همسر و اعتدال آن (۵ معرف)	۷۵/۴
	پیوستگی به خانواده	نظم داشتن در زندگی مشترک، مراقبت و رسیدگی به ضروریات زندگی (تأمین نیازها، رفاه و تفریح)، معاشرت نیکو با هم، تمجید از کارهای یکدیگر، تقویت روحیه هم و حمایت از یکدیگر هنگام نیاز، انسجام در تبادل و ارضای نیاز جنسی (۶ معرف)	۷۴/۸
کل عاملها = ۴	کل معرفها = ۲۸ معرف	۷۸/۴۵	

ادامه جدول ۱: متغیرها، مؤلفه‌ها (عوامل)، معرفیها و میزان پایایی آنها

متغیر	مؤلفه‌ها (عوامل)	معرفها = تعریف عملیاتی متغیرها	آلفای کرونباخ
وابسته (ملاک)	تحکیم خانواده	توان حل مشکل: مشارکت در هدفمندی، برنامه‌ریزی و راهکارهای عملی خانواده، برخورد منطقی، مشورت در حل مسائل خانوادگی و... گفتگو: اهل گفتگو و شوخی و توان اظهار عشق، رعایت ارزشهای مورد قبول پیوندهای زناشویی با برهان، تلاش برای تأمین امنیت اقتصادی و امنیت خاطر و آرامش روانی یکدیگر با گفتگوهای منطقی، از حرف زدن با یکدیگر لذت بردن وقت گذاشتن برای همسر و خانواده: مدت‌زمان بیشتری در کنار هم بودن، با هم سفر کردن، با هم سینما رفتن، با هم به دید و بازدید فامیل رفتن، لذت بردن از کنار هم بودن و با هم گپ زدن، رعایت حقوق و وظایف متقابل در خانواده با تفریحات سالم و کارهای ضروری، داشتن روابط انسانی و عاشقانه با همسر و عادلانه با خانواده او (۹ معرف)	۸۰/۴
کل متغیرهای مستقل و وابسته		کل معرفهای مستقل و وابسته = (۳۷ معرف)	۷۹/۴۳

جامعه آماری این پژوهش اعضای علمی و کارمندان متأهل دانشگاه‌های پیام نور استان همدان بودند. شیوه نمونه‌گیری چند مرحله‌ای و نسبتی بود. در مرحله اول، دانشگاه‌های پیام نور شهرهای بهار، همدان و نهاوند به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. در مرحله بعد، نسبت اعضای علمی و کارمندان متأهل محاسبه شد. در مرحله نهایی، اعضای علمی و کارمندان متأهل آن دانشگاه‌ها به روش تصادفی غیر احتمالی مورد مطالعه قرار گرفتند. با استفاده از نمونه‌گیری نسبتی کوکران حجم نمونه ۱۴۸ نفر به دست آمد.

$$n = \frac{Z^2 \times p \times q}{d^2} = \frac{1.96^2 \times .57 \times .43}{.0064} = 148$$

$$d = 0.08 \text{ (کارمند)} \text{ و } q = 0.57 \text{ (علمی)}, p = 0.43, 1 - prevalence = 0.95, z = 1.96$$

برای افزایش روایی سؤالات در مرحله مطالعه مقدماتی^۱ با ۱۵ نفر مصاحبه، و در مرحله اجرای اصلی از پرسشنامه ساخت‌یافته استفاده شد. واحد تحلیل نیز فرد بود. آماره‌های مورد استفاده علاوه بر جدولهای فراوانی و درصد از تحلیل عاملی برای محدود کردن متغیرها به عاملهای چهارگانه مورد نظر و هم‌چنین تعیین نمره‌های عاملی، و از رگرسیون تک متغیره و چند متغیره^۲ به روش گام به گام برای سنجش میزان همبستگی و پیش‌بینی‌های لازم در تحلیل و تبیین استفاده شد. عملیات با استفاده از نرم‌افزار spss16 انجام گرفت.

1 - Pilot study
2 - Univariable and multivariable

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی

بیشترین سن پاسخگویان بین ۴۹ - ۳۰ سال، (۵۸/۴ درصد) گزارش شده است. ۱۳/۹ درصد سطح تحصیلات پاسخگویان دکتری و ۵۹ درصد ارشد و ۳۵/۸ درصد کارشناسی گزارش شده است. یافته‌های توصیفی متغیرهای مستقل در جدول ۲ خلاصه شده است.

جدول ۲: توزیع آماری نظر پاسخگویان نسبت به عوامل سازگاری در خانواده (n=۱۴۸)

ردیف	معرف	کاملاً موافق و موافق (درصد)	تا حدودی موافق (درصد)	مخالف و کاملاً مخالف (درصد)
۱	توافق و هم‌رأیی	۵۱/۸۷	۳۹/۵۵	۱۰/۸۲
۲	رضایتمندی از زندگی مشترک	۴۴/۰۴	۲۲/۱۷	۱۹/۶۲
۳	پیوستگی به خانواده	۳۴/۵۲	۲۵/۲۶	۲۰/۹۴
۴	ابراز عواطف و احساسات به هم	۵۴/۶۱	۳۲/۱۳	۱۵/۹۲

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، ۵۱/۸۷ درصد پاسخگویان داشتن توافق در کارهای مهم زندگی و زناشویی را در حد کاملاً موافق و موافق و ۱۰/۸۲ درصد در حد مخالف و کاملاً مخالف گزارش کرده‌اند.

۴۴/۰۴ درصد پاسخگویان رضایتمندی از زندگی زناشویی را در حد کاملاً موافق و موافق و ۱۹/۶۲ درصد در حد مخالف و کاملاً مخالف گزارش کرده‌اند. ۵۴/۶۱ درصد پاسخگویان ابراز عواطف و احساسات به همسر را در حد کاملاً موافق و موافق و ۱۵/۹۲ درصد در حد مخالف و کاملاً مخالف گزارش کرده‌اند. ۳۴/۵۲ درصد پاسخگویان پیوستگی به خانواده را در حد کاملاً موافق و موافق و ۲۰/۹۴ درصد در حد مخالف و کاملاً مخالف گزارش کرده‌اند. یافته‌های توصیفی متغیر وابسته در جدول ۳ خلاصه شده است.

جدول ۳: توزیع آماری وضعیت تحکیم (متغیر وابسته) در خانواده‌های متأهل (۱۴۸)

ردیف	متغیر	همیشه (درصد)	بیشتر اوقات (درصد)	اغلب اوقات (درصد)	گاهی (درصد)	هرگز (درصد)
۱	توان حل مشکلات	۳۷/۷۶	۳۷/۹۳	۱۱/۷	۵/۶۶	۲/۳۳
۲	گفتگوی دوستانه	۴۴/۵۶	۳۱/۳	۱۰/۶	۷/۸۶	۴/۴
۳	وقت گذاشتن برای همسر و خانواده	۵۷/۵۳	۲۱/۷۳	۱۱/۵۷	۵/۸۶	۳/۱۳
	کل	۴۶/۶۱	۳۰/۳۲	۱۱/۲۹	۶/۴۶	۳/۲۹

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد، ۳۷/۷۶ درصد پاسخگویان توان حل مشکلات زندگی با همدیگر یعنی در هدف‌گذاری، برنامه‌ریزی و راهکارهای عملی برای خانواده با مشارکت همسر را در حد همیشه، ۳۷/۹۳ درصد در حد بیشتر اوقات، ۱۱/۷ درصد در حد اغلب اوقات، ۵/۶۶ درصد در حد گاهی و ۲/۳۳ درصد در حد هرگز گزارش کرده‌اند.

۴۴/۵۶ درصد گفتگوی دوستانه با همسر خود درباره مسائل زناشویی و زندگی مشترک را در حد همیشه، ۳۱/۳ درصد در حد بیشتر اوقات، ۱۰/۶ درصد در حد اغلب اوقات، ۷/۸۶ درصد در حد گاهی و ۴/۴ درصد در حد هرگز، گزارش کرده‌اند.

۵۷/۵۳ درصد پاسخگویان وقت گذاشتن برای همسر و خانواده را در حد همیشه، ۲۱/۷۳ درصد در حد بیشتر اوقات، ۱۱/۵۷ درصد در حد اغلب اوقات، ۵/۸۶ درصد در حد گاهی و ۳/۱۳ درصد در حد هرگز گزارش کرده‌اند.

در کل ۴۶/۶۱ درصد از تحکیم خانواده قوی برخوردارند و ۳/۲۹ درصد از خانواده متزلزل و بقیه در حد فاصل این دو قرار دارند.

در مرحله بعد به آزمون فرضیه‌ها پرداخته شد و نمره‌های عاملی چهارگانه، که با استفاده از دستور Extraction تعداد آنها مشخص و ذخیره شده بود برای تحلیل رگرسیون چند متغیره با روش گام به گام وارد تحلیل شد.

قبل از آزمون فرضیه‌ها نخست میزان پایایی متغیرها بر اساس آزمون کیسر - مایر - اوهلین سنجیده شد. نتایج در جدول ۴ خلاصه شده است.

جدول ۴: آزمون بارتلت و KMO

۰/۷۳۴	اندازه‌گیری میزان شایستگی نمونه کیسر - مایر - اوهلین ^۱
۵۱۴۴/۱۴۸	آزمون بارتلت کای اسکویر ^۲
۱۲۲۶	درجه آزادی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

بر اساس داده‌های جدول ۴، این متغیرها برای تحلیل از شایستگی مناسب برخوردار است؛ زیرا میزان پایایی کیسر - مایر - اوهلین بیش از ۷۰٪ است (۰/۷۳۴ < ۰/۷۰).
 ۱ - واریانس تبیین شده توسط عاملها با استفاده از نرم‌افزار SPSS16، در جدول ۵ خلاصه شده است.

1 - Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy
 2 - Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square

جدول ۵: کل واریانس تبیین شده توسط عاملها^۱ قبل و بعد از چرخش واریماکس^۲

شاخصها ^۳ (عاملها)	مجموع مجذورات ^۴ قبل از چرخش واریماکس	مجموع مجذورات ^۵ بعد از چرخش واریماکس
	درصد واریانس	درصد واریانس
توافق	۱۳/۳۶۱	۱۱/۲۹۵
رضایتمندی	۱۰/۷۸۶	۱۰/۳۷۲
ابراز عواطف	۴/۱۳۵	۸/۷۰۴
پیوستگی	۶/۲۲۳	۸/۲۷۰
جمع	۳۸/۶۴۰	۳۸/۶۴۰

همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد، کل واریانس تبیین شده تحکیم خانواده با عاملهای چهارگانه توافق، رضایتمندی از زندگی، ابراز عواطف و پیوستگی، ۳۸/۶۴۰ درصد است که میزان بزرگی را در بر می‌گیرد و باقیمانده واریانس به عوامل دیگری بر می‌گردد که در این پژوهش بررسی نشده است.

عامل (۱) یعنی توافق قبل از چرخش واریماکس ۱۳/۳۶۱ درصد و بعد از چرخش، ۱۱/۲۹۵ درصد واریانس را تبیین کرده است. عامل (۲) یعنی رضایتمندی از زندگی قبل از چرخش، ۱۰/۷۸۶ درصد و بعد از چرخش، ۱۰/۳۷۲ درصد واریانس را تبیین کرده است. عامل (۳) یعنی ابراز عواطف قبل از چرخش، ۴/۱۳۵ درصد و بعد از چرخش، ۸/۷۰۴ درصد واریانس را تبیین، و در نهایت عامل (۴) یعنی پیوستگی به خانواده قبل از چرخش، ۶/۲۲۳ درصد و بعد از چرخش، ۸/۲۷۰ درصد واریانس را تبیین کرده است. دو عامل ۳ و ۴ بعد از چرخش، واریانس بیشتری را تبیین کرده است.

فرضیه اصلی تحقیق این بود که مؤلفه‌های سازگاری شامل توافق و هم‌رایی، ابراز عواطف و احساسات، پیوستگی به خانواده و در نهایت رضایتمندی از زندگی زناشویی تأثیر متفاوتی بر تحکیم خانواده دارد.

برای سنجش میزان تأثیرگذاری هر یک از مؤلفه‌ها بر تحکیم خانواده از آزمون رگرسیون

-
- 1 - Total Variance Explained
  - 2 - Varimax
  - 3 - Component
  - 4 - Extraction Sums of Squared Loadings
  - 5 - Rotation Sums of Squared Loadings

چندگانه با شیوه گام به گام استفاده شد. در رگرسیون گام به گام، متغیرها بر اساس میزان واریانس تبیین کننده متغیر وابسته وارد تحلیل شد. برای مقایسه اثرگذاری هر یک از مؤلفه‌ها از بتا^۱ (ضریب اهمیت) استفاده شد و بتای به دست آمده نیز مورد تحلیل قرار گرفت.

فرضیه ۱: میزان اثرگذاری توافق و هم‌رأیی بر تحکیم خانواده متفاوت از دیگر مؤلفه‌های سازگاری است.

فرض صفر: میزان اثرگذاری توافق و هم‌رأیی بر تحکیم خانواده با اثرگذاری دیگر مؤلفه‌ها یکسان است. $H_0 = H_1$

فرض تحقیق: میزان اثرگذاری توافق و هم‌رأیی بر تحکیم خانواده با اثرگذاری دیگر مؤلفه‌ها یکسان نیست. $H_0 \neq H_1$

نکته: برای تمام فرضیه‌ها، وجود تفاوت با نماد $H_0 \neq H_1$ (فرض تحقیق) و نبود تفاوت با نماد $H_0 = H_1$ (فرض صفر) نمایش داده شده است.

فرضیه ۲: میزان اثرگذاری پیوستگی به خانواده بر تحکیم خانواده از دیگر مؤلفه‌های سازگاری متفاوت است.

فرض صفر: $H_0 = H_1$ و فرض تحقیق: $H_0 \neq H_1$

فرضیه ۳: میزان اثرگذاری ابراز عواطف و احساسات بر تحکیم خانواده از دیگر مؤلفه‌های سازگاری متفاوت است.

فرض صفر: $H_0 = H_1$ و فرض تحقیق: $H_0 \neq H_1$

فرضیه ۴: میزان اثرگذاری رضایتمندی زوجین از زندگی مشترک بر تحکیم خانواده از دیگر مؤلفه‌های سازگاری متفاوت است.

فرض صفر: $H_0 = H_1$ و فرض تحقیق: $H_0 \neq H_1$

نتایج آزمون رگرسیون با روش گام به گام در جدول ۶ خلاصه شده است.

جدول ۶: تحلیل رگرسیون با روش گام به گام برای پیش‌بینی میزان تأثیر عاملها یا شاخص سازگاری بر

تحکیم خانواده (۱۴۸)

ت	ضریب خط ^۷	بتا	مجموع مربعات	معناداری ^۶	آزمون فیشر ^۵	میانگین مربعات ^۴	درجه آزادی	ضریب تعیین استاندارد شده ^۳	ضریب تعیین ^۲	همبستگی ^۱	عوامل	تفسیر
۶/۴۲۴	۲۴/۳۹۳	۰/۶۲۲	رگرسیون ثابت	۰/۰۰۰	۹۳/۵۹۵	۱۶۷۳/۵۴۷	۱	۰/۳۸۳	۰/۳۸۷	۰/۶۲۲	توافق	توافق
۹/۶۷۴	۰/۶۱۹	توافق	باقیمانده			۱۷/۷۸۱	۱۴۸					
		توافق	۲۶۴۶/۳۴۶									
۲/۸۶۲	۱۰/۱۰۹	۰/۶۷۵	رگرسیون ثابت	۰/۰۰۰	۹۲/۹۰۲	۱۳۶۲/۹۳۳	۲	۰/۵۶۵	۰/۵۷۱	۰/۷۵۶	پیوستگی به خانواده	پیوستگی به خانواده
۱۲/۴۴۹	۰/۶۷۵	توافق	باقیمانده			۱۹/۹۷۹	۱۴۷					
۷/۹۳۷	۰/۶۴۳	۰/۴۳۲	۱۸۵۲/۴۴۰			باقیمانده	باقیمانده					
۱/۳۷۳	۴/۵۷۷	۴۲۰ توافق	۲۸۹۱/۷۲۲	۰/۰۰۰	۹۸/۵۳۹	۵۱۴/۳۸۲	۳	۰/۶۶۳	۰/۶۶۹	۰/۸۱۸	ابراز عواطف و احساسات در خانواده	ابراز عواطف و احساسات در خانواده
۶/۷۸۷	۰/۴۱۸	توافق	رگرسیون			۲۵/۷۱۳	۱۴۶					
۱۰/۲۲۲	۰/۷۴۸	۵۰۲	۱۴۲۸/۱۷۲			باقیمانده	باقیمانده					
۶/۵۸۶	۰/۷۴۷	۰/۴۱۷	۱۰/۲۲۲			۶/۵۸۶	۰/۷۴۷					رضایتمندی از زندگی
۰/۱۳۴	۰/۱۱۲	۰/۳۱۱	۳۰۵۳/۷۵۱	۰/۰۰۰	۸۷/۴۳۰	۳۰۵۳/۷۵۱	۴	۰/۶۹۹	۰/۷۰۷	۰/۸۴۱		
۴/۸۷۸	۰/۳۱۰	توافق	رگرسیون			۱۲/۱۴۳	۱۴۵					
۱۰/۹۳۸	۰/۷۵۶	۰/۵۱۵	۱۲۶۶/۱۴۳			۱۲/۱۴۳	۱۴۵					
۴/۸۹۵	۰/۵۶۴	۰/۳۳۰	باقیمانده			باقیمانده	باقیمانده					
۴/۳۰۸	۰/۴۲۵	۰/۲۷۳	۴/۳۰۸			۴/۳۰۸	۰/۴۲۵					

در گام اول، همان‌طور که جدول رگرسیون چند متغیره با روش گام به گام نشان می‌دهد، اولین متغیری که وارد تحلیل شده، توافق و هم‌رأیی است که ضریب همبستگی قوی ($R = 0/622$) و در سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه معناداری با تحکیم خانواده داشت ($sig = 0/000$).

($R = 0/622$, $Sig = 0/000 < 0/05$, $F = 93/595$, $df = 1$)

ضریب تعیین $R = 0/383$ نشان می‌دهد که می‌توان تا حدود ۳۸/۳ درصد واریانس تحکیم

- 1 - R
- 2 - R Square
- 3 - Adjusted R Square
- 4 - Mean Square
- 5 - F
- 6 - Sig
- 7 - B

خانواده را از طریق عامل توافق و هم‌رأیی تبیین کرد. این متغیر به‌تنهایی ۱۶۷۳/۵۴۷ از تغییرات واریانس تحکیم خانواده را تبیین می‌کند. ۱۷/۷۸ درصد باقیمانده واریانس به عوامل دیگر مربوط است. بتا یا ضریب اهمیت عامل توافق ۰/۶۲۲ است که تبیین‌کننده اهمیت بسیار زیاد این متغیر در تحکیم خانواده است. توافق در کارهای مشترک زندگی در پایداری خانواده‌ها اثر بسیار زیادی دارد. ضریب خط نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییر در این متغیر به‌اندازه ۰/۶۱۹ در متغیر تحکیم خانواده تغییر ایجاد، و بر تحکیم خانواده افزوده می‌گردد و می‌توان از روی تغییر در این عامل، میزان تغییر در تحکیم خانواده را پیش‌بینی کرد.

$$Y = b + b_1x_1 = 24/292 + 0/622 \times \text{توافق}$$

در گام دوم، متغیر پیوستگی به خانواده وارد شد و ضریب همبستگی دو متغیر با متغیر تحکیم خانواده بسیار شدید و قوی به‌دست آمد ($R = 0/756$) و در سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه معنادار شد ($\text{Sig} = 0/000$).

$$(R = 0/756 \text{ و } \text{Sig} = 0/000 \text{ و } F = 92/902 \text{ و } df = 2)$$

ضریب تعیین $R = 0/565$ ، نشان می‌دهد که می‌توان تا حدود ۵۶/۵ درصد واریانس تحکیم خانواده را از طریق دو عامل توافق و پیوستگی در خانواده تبیین کرد. پیوستگی به خانواده ۱۳/۴٪ واریانس را تبیین می‌کند.

$$(0/756 - 0/622 = 0/134)$$

این دو متغیر ۲۴۶۷/۴۵۴ از تغییرات واریانس تحکیم خانواده را تبیین می‌کند. ۱۹/۹۷۹ درصد واریانس باقیمانده به عوامل دیگر مربوط است. ضریب اهمیت یا بتای توافق ۰/۶۷۵ و پیوستگی ۰/۴۳۲ است و تبیین‌کننده اثرگذاری بسیار زیاد این دو متغیر در تحلیل تحکیم خانواده است.

ضریب خط نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییر در توافق و پیوستگی به خانواده به ترتیب به اندازه ۰/۶۲۲ و ۰/۶۷۵ در متغیر تحکیم خانواده تغییر ایجاد می‌شود و می‌توان از روی تغییر در این مؤلفه‌ها، میزان تغییر در تحکیم خانواده را پیش‌بینی کرد.

$$Y = b + b_1x_1 + b_2x_2 = 24/292 + 0/622 \times \text{توافق} + 0/675 \times \text{پیوستگی و انسجام}$$

در گام سوم، متغیر ابراز علاقه نیز وارد تحلیل شد و این سه متغیر، ضریب همبستگی بسیار قوی و شدیدی با تحکیم خانواده نشان داد ($0/818$) و در سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه معنادار شد ($\text{Sig} = 0/000$).

$$(R = 0/818 \text{ و } \text{Sig} = 0/000 \text{ و } F = 95/520 \text{ و } df = 3)$$

ضریب تعیین $R = 0/818$ نشان می‌دهد که می‌توان تا حدود $81/8$ درصد واریانس نقش سه عامل را در تحکیم خانواده تبیین کرد. متغیر ابراز علاقه $0/062$ واریانس تحکیم خانواده را تبیین می‌کند ($0/062 = 0/756 - 0/818$).

این سه متغیر $514/382$ از تغییرات واریانس تحکیم خانواده را تبیین می‌کند. واریانس باقیمانده $25/712$ به عوامل دیگر مربوط است. ضریب اهمیت یا بتای توافق $0/420$ و پیوستگی $0/502$ و ابراز عواطف $0/417$ است و تبیین کننده اثرگذاری بسیار زیاد این سه متغیر در تحلیل تحکیم خانواده است. در این مرحله، میزان اثرگذاری عامل پیوستگی در تبیین و پیش‌بینی تحکیم خانواده از دو عامل دیگر مهمتر است.

پیوستگی < توافق < ابراز عواطف

ضریب خط نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییر در توافق و هم‌رأیی، پیوستگی و انسجام و ابراز عواطف و احساسات به همسر و خانواده، به ترتیب $0/418$ ، $0/748$ و $0/747$ در متغیر تحکیم خانواده تغییر ایجاد می‌شود و می‌توان از روی تغییر در این مؤلفه‌ها، میزان تغییر در تحکیم خانواده را پیش‌بینی کرد.

$$Y = b + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3$$

ابراز عواطف و احساسات $0/747 \times$ پیوستگی و انسجام $0/748 \times$ توافق و هم‌رأیی $0/418 \times$ $Y = 24/292 + 0/418 \times$ در گام چهارم، متغیر رضایتمندی از زندگی مشترک وارد تحلیل شد و چهار عامل ضریب همبستگی بسیار زیادی با متغیر تحکیم خانواده داشت ($0/847$) و در سطح اطمینان 99% رابطه معناداری شد ($\text{Sig} = 0/000$).

$$(R = 0/847 \text{ و } \text{Sig} = 0/000 \text{ و } F = 87/420 \text{ و } df = 4)$$

این متغیرها $3053/751$ از تغییرات واریانس تحکیم خانواده را تبیین می‌کند. متغیر رضایتمندی $0/029$ واریانس تحکیم خانواده را تبیین می‌کند ($0/029 = 0/818 - 0/847$).

از ضریب تعیین $R = 0/699$ می‌توان تا حدود $62/2$ درصد واریانس نقش چهار عامل را در تحکیم خانواده تبیین کرد. ضریب اهمیت یا بتای توافق $0/311$ و پیوستگی $0/515$ و ابراز عواطف $0/330$ و رضایتمندی از زندگی زناشویی $0/273$ است و تبیین کننده اهمیت بسیار زیاد این چهار متغیر در تحلیل تحکیم خانواده است.

در این مرحله اثرگذاری عامل پیوستگی در پیش‌بینی و تبیین تحکیم خانواده بیش از سه عامل دیگر و اثرگذاری ابراز عواطف و احساسات بیشتر از دو عامل دیگر و اثرگذاری توافق و هم‌رأیی

بیش از رضایتمندی است.

پیوستگی < ابراز عواطف < توافق < رضایتمندی گام چهارم نشان می‌دهد که با افزایش متغیرهای دیگر به تحلیل از اثرگذاری متغیر توافق کاسته شده اما متغیر پیوستگی به خانواده همچنان از اثرگذاری بسیار زیادی برخوردار است. در این مرحله میزان اثرگذاری متغیرها به ترتیب، پیوستگی به خانواده، ابراز عواطف و احساسات، توافق و هم‌رأیی در کارهای مشترک و مهم زندگی و در نهایت رضایتمندی از زندگی زناشویی و مشترک است.

ضریب خط نشان می‌دهد که به ازای هر واحد تغییر در توافق، پیوستگی، ابراز علاقه و در نهایت رضایتمندی از زناشویی همسران نسبت به هم به ترتیب به اندازه ۰/۲۱۰، ۰/۷۵۶، ۰/۵۶۴ و ۰/۴۲۵ در متغیر تحکیم خانواده تغییر ایجاد می‌شود و می‌توان از روی تغییر در این مؤلفه‌ها، میزان تغییر در تحکیم خانواده را پیش‌بینی کرد.

$$Y = b + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4$$

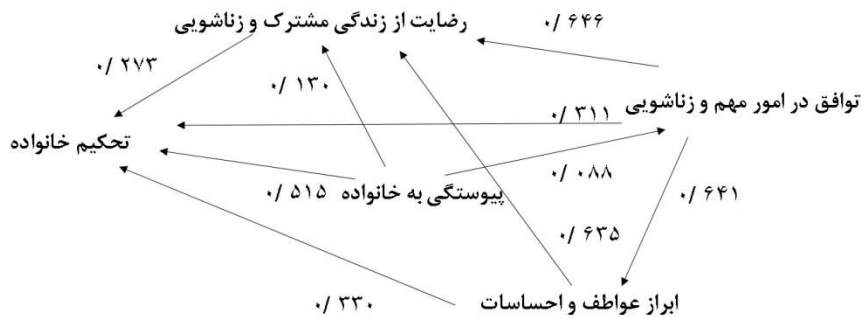
رضایتمندی $\times 0/425$ + ابراز عواطف $\times 0/564$ $\times$ پیوستگی $\times 0/756$ + توافق $\times 0/210$ + $0/112$ $Y =$
پس از بررسی تأثیرگذاری و اهمیت هر یک از متغیرها در تحکیم خانواده در این بخش به تحلیل مسیر پرداخته می‌شود. تحلیل مسیر تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته نشان می‌دهد. تحلیل مسیر مؤلفه‌های چهارگانه سازگاری به شرح جدول ۷ است.

جدول ۷: تحلیل مسیر تأثیر مؤلفه‌های سازگاری بر تحکیم خانواده

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	جمع
توافق زناشویی در کارهای مشترک	۰/۳۱۱	۱/۷۸۵	۲/۰۹۶
ابراز عواطف و احساسات	۰/۳۳۰	-	۰/۳۳۰
پیوستگی به خانواده	۰/۵۱۵	۱/۰۱۹	۱/۵۳۴
رضایت از زندگی مشترک و زناشویی	۰/۲۳۷	-	-

همان طور که جدول نشان می‌دهد تأثیرات مستقیم متغیر پیوستگی به خانواده، بیش از دیگر مؤلفه‌ها است (۰/۵۱۵)، و تأثیرات غیر مستقیم توافق زناشویی بر تحکیم خانواده بیش از دیگر مؤلفه‌ها است (۱/۷۸۵).

تصویر تحلیل مسیر در نگاره ۲ به نمایش گذاشته شده است.

نگاره ۲: تحلیل مسیر

همان‌طور که نگاره ۲ نشان می‌دهد، با توجه به جهت کمانه‌ها، مؤلفه پیوستگی به خانواده بیشترین تأثیرگذار و مؤلفه رضایت از زندگی مشترک و زناشویی بیشترین تأثیرپذیر است.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که یافته‌ها نشان می‌دهد، میزان سازگاری کارکنان دانشگاه‌ها در خانواده در سطح مناسبی قرار دارد. در کل ۴۶/۶۱ درصد از خانواده پایدار برخوردارند و ۳/۲۹ درصد خانواده متزلزل، و بقیه در فاصله بین این دو قرار دارند.

۵۱/۸۷ درصد عامل توافق و هم‌رأیی در کارهای مهم زندگی و ۵۴/۶۱ درصد عامل ابراز عواطف و ۴۴/۰۴ درصد عامل رضایتمندی و ۳۴/۵۲ درصد عامل پیوستگی به خانواده را از عوامل مهم تحکیم خانواده گزارش کرده‌اند.

نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که مؤلفه‌های سازگاری در خانواده بر تحکیم خانواده تأثیر یکسانی ندارد؛ یعنی هر یک از مؤلفه‌ها به شکل معناداری می‌تواند تحکیم بنیان خانواده را پیش‌بینی و تبیین کند؛ اما قدرت تبیین چهار عامل یکسان نیست.

بر اساس ضریب اهمیت تأثیر، یعنی بتا، مؤلفه پیوستگی در رتبه اول و مؤلفه ابراز عواطف در رتبه دوم و توافق در رتبه سوم و رضایتمندی از زندگی زناشویی در رتبه چهارم از میزان تأثیرگذاری بر تحکیم خانواده قرار گرفت؛ این بدان معناست که میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های سازگاری بر تحکیم خانواده یکسان نیست و فرض تحقیق تأیید شد. هم‌چنین تحلیل مسیر نشان داد

که مؤلفه پیوستگی به خانواده بیشترین تأثیر مستقیم را بر تحکیم خانواده دارد؛ اما مؤلفه رضایت از زندگی زناشویی و مشترک بیشترین تأثیر غیر مستقیم را بر تحکیم خانواده دارد. با توجه به جهت کمانه‌های تأثیر گذار، مؤلفه پیوستگی به خانواده بیشترین تأثیر گذار و مؤلفه رضایت از زندگی زناشویی بیشترین تأثیر پذیر است.

یافته‌های این پژوهش با یافته‌های سازگاری زوجین فیلیسینگر، اسپانیر و ویلسون (۱۹۸۳)، ویک (۲۰۰۶)، بنازون و همکاران (۱۹۹۲)، السون (۱۹۹۹) و لینگرن (۲۰۰۳) همسو است و تأثیر چهار عامل سازگاری بر تحکیم خانواده آنها را تأیید می‌کند؛ اما برخلاف یافته‌های فیلیسینگر و اسپانیر، که توافق و ابراز عواطف و احساسات به روابط زناشویی را در درجه اول و دوم اهمیت قرار می‌داد، یافته‌های این تحقیق تأثیر پیوستگی به خانواده و روابط زناشویی را در درجه اول و ابراز عواطف و احساسات در محیط خانواده را در درجه دوم از اهمیت تأثیرگذاری قرار داده است. این موضوع به فرهنگ اسلامی - ایرانی مرتبط است. در این فرهنگ داشتن پیوستگی به خانواده در تمام کارهای زندگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و تحت تأثیر ایمان و اعتقادات دینی خانواده‌هاست. این یافته با یافته‌های تحقیقات ساروخانی (۱۳۷۶)، محدثی و یوسفی اصل (۱۳۸۹)، سولیوان (۲۰۰۱)، اوراتینکال و ونستیوجن (۲۰۰۶)، بهشتی (۱۳۸۳)، دانش (۱۳۸۹)، فرگوسن و هارود (۱۹۸۴) و بوث و همکارانش (۱۹۸۳) همسو است.

در مجموع نتایج پژوهش حاکی است افرادی که در زندگی مشترک دارای سازگاری بیشتر در ابعاد توافق در کارهای مشترک زندگی و زناشویی (مظاهری، ۱۳۷۲؛ مجلسی، ۱۳۶۲)، ابراز عواطف و عشق به همسر و خانواده (نوری، ۱۳۹۱؛ علوی نژاد، ۱۳۸۶)، پیوستگی و انسجام در روابط زناشویی (سولیوان، ۲۰۰۱؛ اورتینکال و همکاران، ۲۰۰۶) و خانواده (بهشتی، ۱۳۸۳؛ الحسن، ۱۳۶۵) و در نهایت رضایتمندی از زندگی مشترک (اسپرچر، ۲۰۰۱؛ علی‌اکبری دهکردی و کی قبادی، ۲۰۰۹؛ بایرز، ۲۰۰۲؛ ساتیلا و همکاران، ۲۰۰۸) هستند و از خشونت و ولنگاری دوری می‌کنند (مظاهری، ۱۳۷۲؛ مجلسی، ۱۳۶۲؛ دوان شولتس، ۱۳۶۹؛ ارجایل، ۲۰۰۸) و برای آرامش روحی، روانی و اقتصادی خانواده تلاش می‌نمایند (علوی نژاد، ۱۳۸۶) و به ارزشهای اعتقادی ایمان دارند (مجلسی، ۱۳۶۲؛ امینی، ۱۳۸۹؛ بهشتی، ۱۳۸۳؛ ساروخانی، ۱۳۷۰؛ محدثی اصل و یوسفی، ۱۳۸۹) و به اصول و وظایف خود در برابر خانواده پایبند هستند و با هم مشورت می‌کنند و از یکدیگر تمجید می‌کنند و به تقویت روحیه یکدیگر می‌پردازند و معاشرت نیکو دارند (نوری، ۱۳۹۱؛ بهشتی، ۱۳۸۳؛ الحسن، ۱۳۶۵) و امید به آینده دارند (مجلسی، ۱۳۶۲؛ علوی نژاد، ۱۳۸۶) و

برای همدیگر وقت می‌گذارند و با هم گفتگو می‌کنند (محدثی اصل و یوسفی، ۱۳۸۹) و با تشریح مساعی در حل مشکلات زندگی می‌کوشند (بهشتی، ۱۳۸۳؛ الحسن، ۱۳۶۵)، از خانواده مستحکم‌تری برخوردارند و حرفی از طلاق و جدایی و قهر و خشونت (مجلسی، ۱۳۶۲؛ مظاهری، ۱۳۷۲؛ دوان شولتس، ۱۳۶۹) در این خانواده‌ها زده نمی‌شود.

این یافته‌ها با یافته‌های مطالعه سولیوان (۲۰۰۱)، اوراتینکال و ونستیوجن (۲۰۰۶)، محدثی و یوسفی اصل (۱۳۸۹) و ساروخانی (۱۳۷۰) در تبیین عامل دینداری و ایمان و اخلاق و سلامتی روحی و روانی، نظریه‌های پارسنز (۱۹۶۵) و دورکیم در تبیین تقسیم کار جنسی، کی‌نیا (۱۳۷۳) در تبیین امور مالی، علوی‌نژاد (۱۳۸۶) در تبیین عشق و محبت و علاقه، ریاحی (۱۳۹۲) در تبیین آگاهی و شناخت و داشتن فلسفه زندگی مشترک، محمدی (۱۳۹۰) و علی‌اکبری دهکردی (۱۳۸۹) و دوآن شولتس (۱۳۶۹) و مجلسی (۱۳۶۲) و مظاهری (۱۳۷۲) در تبیین عدم استفاده از خشونت و عدم ولنگاری در روابط زناشویی، و برنارد، بورگاس، کاتر، والین، ترمن، لاک و والاس (نقل از میلر، ۱۳۸۰: ۵۵۱) در تبیین سازگاری در روابط زناشویی، همسو است و آنها را تأیید می‌کند.

در مجموع یافته‌های این تحقیق با مقیاس سازگاری اسپاینر، فیلیسنگر، ویک، بنزون و همکارانش هماهنگ است؛ اما نوع تأثیرگذاری شاخصهای سازگاری به فرهنگ جامعه بستگی دارد و عامل روابط جنسی تنها متغیر تأثیرگذار بر سازگاری و تحکیم خانواده نیست. این موضوع در گام چهارم تحلیل رگرسیون چندگانه نیز تأیید شد.

در گام چهارم میزان تأثیرگذاری متغیرها به ترتیب شامل پیوستگی، ابراز عواطف، توافق در کارهای مشترک و مهم زندگی و در نهایت رضایتمندی از زندگی زناشویی و مشترک بود.

با توجه به سطح بسیار بالای تبیین تحکیم خانواده از طریق مؤلفه‌های سازگاری، پیشنهاد می‌شود که سازمانهای مرتبط با خانواده، آموزشهای مرتبط با مؤلفه‌های سازگاری را در اولویت برنامه‌های خود قرار دهند. هم‌چنین با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و کرسیهای بحث و مناظره بین خانواده‌ها و با استفاده از مدرسان با تجربه و متعهد، انسجام و پیوستگی همسران در برقراری معاشرت نیکو و روابط زناشویی مبتنی بر عشق و دوری از هوس‌بازی از یک سو و ابراز علاقه به همسر و خانواده از سوی دیگر، سطح آگاهی و شناخت خانواده‌ها را ارتقا بخشند. نکته قابل تعمق این است که ابراز عواطف و علاقه به روابط زناشویی و جنسی منحصر نیست بلکه عشق واقعی بر آگاهی و فلسفه زندگی و منحصر دیدن همسر بر اساس ایمان و اعتقادات و فرهنگ جامعه مبتنی

است که باید در آموزشها لحاظ گردد. هم‌چنین به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود موضوع را در سطح ملی مطالعه کنند تا به نتایج قابل اعتمادتری دست یابند.

منابع

- آرون، ریمون (۱۳۵۴). *مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی*. ترجمه باقر پرهام. تهران: شرکت سهامی کتابهای جیبی.
- آزاده، اعظم؛ عبادی، منصوره؛ آزمون، سیده مریم (۱۳۹۱). رابطه اختلال اجتماعی، حمایت اجتماعی و عزت نفس جوانان. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*. دوره هفتم. ش ۲: ۲۷-۳.
- امینی، ابراهیم (۱۳۷۹). *انتخاب یک همسر*. تهران: سازمان انجمن اولیاء مدارس.
- بهشتی، احمد (۱۳۸۳). *مسائل تربیتی*. تهران: امیرکبیر.
- بهنودی، زهرا (۱۳۸۱). *مدیریت بهداشت خانواده، تئوری پیشرفت خانواده*. تهران: بشرا.
- بیرو، آلن (۱۳۷۰). *فرهنگ علوم اجتماعی*. ترجمه باقر ساروخانی. تهران: انتشارات کیهان.
- پاتو، مژگان؛ حقیقت، فرشته؛ حسن‌آبادی، حمیدرضا (۱۳۹۳). بررسی نقش کیفیت ارتباط زناشویی در پیش‌بینی بهزیستی ذهنی و شادکامی دانشجویان. *مطالعات زن و خانواده*. دوره ۲. ش ۱: ۲۷-۲۳.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۲). *وفاق اجتماعی*. نامه علوم اجتماعی. ش ۳: ۲۸-۱۵.
- چلبی، مسعود (۱۳۸۳). *چارچوب مفهومی پیمایش ارزشها و نگرشهای ایرانیان*. تهران: طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- چلبی، مسعود (۱۳۸۵). *تحلیل اجتماعی در فضای کنش*. تهران: نشر نی.
- حجازی، سارا (۱۳۸۵). *بررسی اثربخشی آموزش گروهی حل مسئله بر سازگاری اجتماعی زنان مبتلا به اختلال خلقی دوقطبی*. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.
- الحسن، محمد (۱۳۶۵). *وسيله الشيعه*. قم: ال البيت لاحيا التراث.
- دانش، عصمت (۱۳۸۹). *افزایش سازگاری زناشویی زوج‌های ناسازگار با مشاوره از چشم‌اندازی اسلامی*. *مطالعات روان‌شناختی*. دوره ۶. ش ۲: ۱-۲۰.
- دوآن، شولتنس (۱۳۶۹). *روان‌شناسی کمال*. ج پنجم. ترجمه گیتی خوشدل. تهران: انتشارات نشر نو.
- دورکیم، امیل (۱۳۶۹). *درباره تقسیم کار اجتماعی*. ترجمه باقر پرهام. بابل: کتابسرای بابل.
- ریترز، جورج (۱۳۷۳). *نظریه‌های جامعه‌شناسی*. ترجمه غروی زاد. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- زارع، مریم؛ سامانی، سیامک (۱۳۸۷). *بررسی نقش انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده در هدفگرایی فرزندان*. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*. س چهارم. ش ۱۳: ۳۶-۱۷.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۶). *طلاق*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شاملو، سعید (۱۳۷۷). *مکتب‌ها و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت*. ج ششم. تهران: رشد.

- شولتز، دوان؛ شولتز، سی‌ال (۱۳۷۵). **تاریخ روان‌شناسی نوین**. ج سوم. ترجمه علی‌اکبر سیف و دیگران. تهران: رشد.
- شولتز، دوان؛ شولتز، سی‌ال (۱۳۸۸). **نظریه‌های شخصیت**. ج پانزدهم. ترجمه یحیی سید محمدی. تهران: ویرایش.
- علوی نژاد، سید حیدر (۱۳۸۶). عوامل استحکام خانواده در فرهنگ قرآنی. نگاه ویژه (قرآن و خانواده ۲). **فصلنامه پژوهش‌های قرآنی**. ش ۵۰ - ۴۹: ۱۲۹ - ۱۱۲.
- علی‌اکبری، مهناز؛ کی‌قبادی، شیرین (۱۳۸۸). **رابطه جنسی با بهداشت روانی و سازگاری زناشویی زنان**. چهارمین کنگره جهانی خانواده و سلامت جنسی. انجمن روانپزشکی تهران.
- عمید، حسن (۱۳۶۳). **فرهنگ فارسی عمید**. ج دوم. تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر.
- فاتحی‌زاده، مریم؛ احمدی، سید احمد (۱۳۸۴). بررسی الگوهای ارتباط ازدواج و میزان رضایتمندی زناشویی شاغل در دانشگاه اصفهان. **خانواده پژوهی**. ش ۲: ۱۲۰ - ۱۰۹.
- کوزر، لوئیس (۱۳۶۹). **زندگی و اندیشه بزرگان جامعه شناسی**. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- کی‌نیا، مهدی (۱۳۷۰). مبانی جرم‌شناسی. **فصلنامه کتاب زنان**. ش ۲۵: ۲۳.
- گال، مردیت؛ بروگ، والتر؛ گال، جوئیس (۱۳۸۲). **روشهای تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی**. ترجمه احمد رضا نصر و دیگران. تهران: انتشارات سمت.
- گل‌شیری اصفهانی، زهرا؛ خادمی، حسین؛ صدیقی، رضا؛ تازه، مهدی (۱۳۸۸). تأثیر انسجام اجتماعی بر مشارکت روستائیان، موردی بخش گندمان شهرستان بروجن. **فصلنامه روستا و توسعه**. س ۱۲. ش ۱: ۱۶۷-۱۴۷.
- گود، ویلیام (۱۳۵۲). **جامعه و خانواده**. ترجمه ویدا ناصحی. تهران: ترجمه و نشر کتاب.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۰). **پیام‌های مدرنیت**. ج دوم. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات مرکز.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲). **جامعه‌شناسی**. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.
- لطیف‌نژاد رودسری، رباب؛ کرمی دهکردی، اکرم؛ اسماعیلی، حبیب‌الله؛ موسوی، نزهت؛ آقامحمدیان شعریاف، حمیدرضا (۱۳۹۰). بررسی ارتباط تصویر ذهنی از بدن با سازگاری زناشویی در زنان نابارور. **مجله زنان، مامایی و نازایی ایران**. ش ۶: ۱۹ - ۹.
- مجلسی، محمدباقر (۱۳۶۲). **بحارالانوار**. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ هـ.ق). **بحارالانوار**. بیروت: مؤسسه الوفاء.
- محدثی، حمیده؛ یوسفی اصل، محمد (۱۳۸۹). راهکارهای تحکیم بنیان خانواده. **فصلنامه پرستاری و مامایی ارومیه**. دوره هشتم. ش ۴: ۲۷۵ - ۲۷۰.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). **وندالیسم**. مبانی روانشناسی اجتماعی - جامعه شناسی و روانشناسی رفتار وندالیستی در مباحث آسیب شناسی و کژ رفتاری اجتماعی. تهران: انتشارات آن.
- مظاهری، حسین (۱۳۷۲). **درس‌های اخلاقی برای خانواده‌ها در اسلام**. قم: شفق.

میلر، دلبرت سی (۱۳۸۰). راهنمای سنجش و تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایی. تهران: نشر نی.
 نوری، اعظم (۱۳۹۱). عوامل تضعیف استحکام خانواده. دوفصلنامه پژوهش نامه اسلامی زنان و خانواده. س ۳.
 ش ۶: ۱۱۴ - ۸۷.

- Abbasi F. (2006), "Relationship between sexual function and satisfaction of married women with mental health of Qazvin" [dissertation]. Tehran: Iran University of Medical Sciences, [Persian].
- Argyle, M. (2008). *Social Encounters: Contributions to Social Interaction*. Aldine Transaction
- Baumeister, R. F. (Ed.) (1999). *The Self in Social Psychology*. Philadelphia, PA: Psychology Press (Taylor & Francis).
- Atkinson M. P., & Glass, B. L. (1987) "Marital age hierogamy and homogamy", *Journal of Marriage and the Family*, 47(3) (1985).
- Atkinson, G.B.J. & Mc Carthy, B. % Phillips, K. M., (1987), *Studding Society. An Introduction to Social Science*, Oxford University Press.
- Bar-On, R. (2006). *The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI)*. *Psicothema*. 18, 13-25.
- Beck, Ulrich (1992). *Risk society: Towards a New Modernity*, Sage.
- Beck, Ulrich (1994). *Giddens, s and Lash, Scott: Reflexive Modernization*, Polity.
- Benazon N, Wright J, Sabourin S. (1992). *Stress, sexual satisfaction, and marital adjustment in infertile couples*. *J Sex Marit, Theran*: Winter 1992; 18(4):273-84.
- Booth, Alan & Johanson, David & Edvards, John N. (1983), *Meaning Marital Instability*, *journal of marriage and the family*, 45(2), pp.: 387-392.
- Brinker hoff. David. & white. lynnk (1988), *journal of marriage and the family*, 30, p: 260.
- Byers, E.S. (2005). *Relationship satisfaction and sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in longterm Relationships*. *J Sex Res*, 42(2):113-8.
- Coser, L.A. & Rozenberg, (1977), *Masters of Sociological Thought*, N, Y: Harcourt Brace Jovanovich Inc.
- Fergusson, D. M. & Horwood, L. J. & Shanon, F. T. (1984), *a Proportional Hazards Model of Family Breakdown*, *Journal of Marriage and the Family*, 46(3), pp.: 539-549.
- Giddens, Anthony (1990). *The Consequences of Modernity*, Cambridge: polity presses
- Stanford: Stanford University.
- Good, William (1964), *the Family*, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice- Hall, Inc.
- Hamilton, G. A. (1929). *Research in Marriage*, New York: Boni.
- Hamilton, Peter, (1983), *Talcott Parsons*, London: Routledge.
- ianr. Un. Edu/pubs/family/g 1269. htm> [1386].
- Lingren, M. G. (2003), "Creating sustainable families", [On-Line]. Available: <http://www>.
- Miller, C. Delbert (2002). *Handbook of Research Design and Social Measurement*, sth ed, Sage(1991), Translated by Hooshang Naiebi, Tehran: Ney Press.
- Olson, M.H.(1999) *Circumplex model of marital & family systems*. *Journal of Family Therapy*, 22: 144-167.
- Orathinkal, J & Vansteewegen, A, (2006). *Religiosity and marital satisfaction*, *Contemporary Family Therapy*, 28, 497-504.
- Parsons, TaLcott(1965), *Man and Civilization*, New York: McGraw-Hill Book Company.
- Sandford, K. (2006). *Communication during marital conflict: When couple alter appraisal, they change their behavior*. *Journal of Family Psychology*. 20, 2, 256-265.
- Sandford, K. (2006). *Communication during marital conflict: When couple alter appraisal, they change their behavior*. *Journal of Family Psychology*. 20, 2, 256- 265.
- Santtila, P. & Wager, I. & Witting, K. & Harlaar, N. & Jern, P. & Johansson, A. & et al (2008). *Discrepancies between sexual desire and sexual activity: Gender differences and associations with relationship satisfaction*, *J Sex Marital, Theran*: 34:31-44.

- Spanier, Graham & Flisinger, Erik E.(1983).Chapter 8,"The Dyadic Adjustment Scale" in Erik E Flisinger, ed Marriage and Family Assesment A Source Book for Family Thrapy, Bevery Hills, CA: Sage.
- Sprecher S. (2001). Equity and social exchange in dating couples: Associations with satisfaction, commitment and Stability. *J Marriage Family*. 63(3):599-613.
- Sullivan, T. (2001). Understanding the relationship between religiosity and marriage: An investigation of the immediate and longitudinal effects of religiosity on newlywed couples, *Journal of Family Psychology*, 15, 610- 628.
- Vick, KE. (2006).The applicability of the dyadic adjustment scale for rural marital assessment. *Dakata: University of South Dakata*: 1553-9.